

שבת קודש פרשת שמות

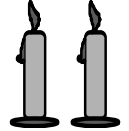
מפטירים

ספרדים: "דברי ירמיהו בן חלקיהו"
(ירמיה א' א')
אשכנזים: "הבאים ירש יעקב"
(ישעיה כו' ו')

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

בס"ד
שנה שלש עשרה גיליון מספר 16
ה' תשס"ח

חשמונאים (שעון חודף)
כניסת השבת: 16:22
יציאת השבת: 17:24

מהלכות קריאת שמע עפ"י שו"ע – סימן רלז"ו ורלט' ופוסקים אזורנים

הקדמה

(מבוסס על טור ובית יוסף)

כתב הטור בסימן רלח' בעניין לימוד הלילה יותר ויותר מבשל יום בני הזיהור, כמו שאמרו חז"ל אין רינה של תורה אלא בלילה שנאמר: קומי רוני בלילה והובא במסכת עירובין סה. אמר ר"ל לא איברא ליליא אלא לגירסא. ושם יח: א"ר ירמיה בן אלעזר כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה אינו חרב.

לכן כיון ששעות הלילה נוחים ורצויים ללמוד, המבטלן עונשו מרובה, כל שכן שאם יארע לאדם מקרה שלא השלים חוקו בלימוד היום שישלימו מיד בו בלילה ולא ידחהו כלל כמובא שם בסה. רב אחא בר יעקב יזיף ביממא ופרע בליליא פירוש היה לו חוק קבוע ללמוד כך וכך ליום ופעמים שהיה טרוד ביום ולא היה יכול להשלימו והיה משלימו מיד בלילה:

משנה ברורה סימן רלח והובא בגמרא כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנאמר "יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. עוד אמרו במסכת מנחות קי. ת"ח העוסקים בתורה בלילה מעלה עליהן הכתוב כאלו עוסקים בעבודה ומביאים פסוק על כך. עוד אמרו במסכת תמיד לב. כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו שנאמר "קומי רוני בלילה" (היינו לעסוק בתורה) וכתוב אחריו "שפכי כמים לבך נוכח פני ה'".

וכתב הרמב"ם והובא ביורה דעה סימן רמ"ו הרוצה לזכות בכרתה של תורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחת מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיו"ב וכו' ומה שכתב בכל לילותיו היינו - אפילו בקיץ בלילות הקצרים כגון בתמוז שאז נקבע הלילה העיקר לשינה כמו שכתבו התוספות, אפילו הכי צריך על כל פנים ללמוד מעט קודם השינה.

פרטי הלכות

א. המנהג לומר " צריך לזוהר בלימוד הלילה יותר מבשל יום, והמבטלו עונשו מרובה. (מרן בשו"ע) ועיין במגן אברהם, שלשית האדם בלילה אין לזה שיעור קבוע, אלא הדבר תלוי בכל אדם לפי כח בריאותו. ועל כל פנים, לא ישתקע בשינה יותר מדאי וכמובא במשנה סנהדרין פח. שינה לצדיקים רע לתן ורע לעולם, ופירש רש"י מפני שאינם עוסקי בתורה. (משנה ברורה)

ב. אם יש לו חוק קבוע ללמוד כך וכך ליום והיה טרוד ביום ולא השלימו, ישלימו בלילה מיד. (מרן בשו"ע) כלומר, אפילו בלילות הקצרים מחוייב להיות ניעור בלילה כדי להשלים חוקו, ולא יאחר זה עד יום מחר כי היום של אחריו מחוייב בפני עצמו ונמצא שיום זה לא השלים חוקו והרי מעוות לא יוכל לתקון.

ג. האומר אשנה פרק זה נדר גדול נדר לאלוקי ישראל ומובא ביו"ד בסימן רד' - א', שאם נהג אדם לעשות דבר טוב אם היה דעתו לנהוג כך לעולם, הרי זה נדר, וטוב שיתנה בתחילה שלא יהיה עליו דבר זה בנדר פן יזדמן איזה פעם שלא יוכל להשלים. (משנה ברורה)

הקדמה

(מבוסס על טור ובית יוסף)

כשירצה לישן יקרא קריאת שמע, שהרי אמר רבי יהושע בן לוי במסכת ברכות ד: אע"פ שקרא קריאת שמע בבית הכנסת, מצווה לקרותה על מיטתו ודי בפרשה הראשונה. ורבנו חננאל כתב שצריך לקרות גם "והיה אם שמוע", מפני שיש בה ובשכבך ובקומך וכן היה נוהג הרא"ש. ואומר ברוך המפיל חבלי שינה על עיני ותנומה על עפעפי ומאיר לאישון בת עין, יהי רצון מלפניך ה' אלוקי שתשכיבני לשלום ותעמידני לחיים ולשלום וכו' כפי הנוסחים שבסידורים.

כתב הבית יוסף שלפי מה שכתב רבנו יונה טו. ד"ה שנים שהיו, משמע שהיכן שאין זו טירחה, לא יקרא קריאת שמע כשהוא מוטה על צדו. לפי

דבריו על מיטתו, אין הכוונה על מיטתו כשהוא שוכב, אלא על מיטתו היינו סמוך למיטתו, כלומר בשעה שרוצה לילך לישון. ומיהו בסימן סה. כבר כתב כי לדעת רש"י י: ד"ה כדרכו והרמב"ם פרק ב' הלכה ב', ורבינו מותר לקרות קריאת שמע לכתחילה והוא מוטה על צדו לגמרי, ולדבריהם קריאת שמע "על המיטה" משמע על מיטתו כפשוטו, כשהוא שוכב על מיטתו ממש.

בבית יוסף הביא בשם ה"כל בו" שנהגו כל ישראל שאין אוכלים ושותים ואין מדברים אחר קריאת שמע שאומרים על מיטתן וסמכו זאת על הפסוק בתהלים ד' ה' "אמרו בלבבכם על משכבכם" - זו קריאת שמע "ודומו סלה".

ד. קורא על מיטתו פרשה ראשונה של שמע (בדברים ו' פסוקים ד' - ט' ומברך: המפיל חבלי שינה על עיני וכו'. (מרן בשו"ע)

ה. אם התפלל ערבית מבעוד יום צריך לקרות כל הפרשיות ויכווין לצאת בהן את מצוות עשה של קריאת שמע, וגם את המצווה של זכירת יציאת מצרים. וטוב לומר תמיד כל קריאת שמע, שהיא רמ"ח תיבות (בצירוף המשפט אל מלך נאמן), לשמור רמ"ח אבריו. (משנה ברורה)

ו. מלשון השו"ע משמע שברכת המפיל אומר אחר קריאת שמע, כדי שתהא הברכה סמוכה לשינה ומה שקורא אחר כך "יושב בסתר" ועוד, כיון שהם משום שמירה אינם מהווים הפסק. ויש מדקדקים לברך "המפיל" בסוף אחר כל הפסוקים. ויש מאחרונים שהסכימו שיברך ברכת המפיל קודם, ואח"כ קריאת שמע ויתר פסוקי הרחמים. ונראה שלמעשה יתנהג האדם כפי טבעו דהיינו אם טבעו להירדם באמצע קריאת שמע, טוב יותר שיקדים ברכת המפיל כמה שאפשר, ואם אין טבעו לזה טוב יותר לאחר ברכת המפיל עד לבסוף. (משנה ברורה)

ז. ויקרא קריאת שמע סמוך למיטתו, ואין אוכלים ושותים ולא מדברים אחר קריאת שמע שעל מיטתו, אלא יישן מיד, שנאמר: "אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה" (תהילים ד, ה) ואם קרא קריאת שמע ולא יוכל לישן מיד, אז חוזר וקורא כמה פעמים זה אחר זה עד שישתקע בשינה ושיהיה קריאתו סמוך לשנתו. (הרמ"א בהגה)

ח. לא יקרא קריאת שמע כשיכנס לישון, אלא כשרואה שהשינה באה עליו. אולם ב"כנסת הגדולה" כתב שיש לקרות מיד, שמא יחטפנו שינה אחר כך ולא יקרא ואין לחוש משום הפסק, אלא כשעושה דברים אחרים בינתיים, אבל מה שיושב ודומם לא נחשב הפסק אף ששהה איזה זמן קודם שיישן. (משנה ברורה)

ט. אם תאב לשתות או לדבר איזה עניין נחוץ, נראה שמותר אך יחזור ויקרא פרשת "שמע". אכן אם כבר אמר ברכת המפיל יזהר בזה כי יפסיק בין הברכה לשינה. (משנה בורה)

י. אין מברכים על קריאת שמע של ערבית. (הרמ"א בהגה) כתבו הפוסקים הישן ביום אינו צריך לברך ברכת "המפיל" וטוב שיאמר ויהי נועם וגוי' יושב בסתר וגוי'. (משנה ברורה)

אמרי בינה - שבזו המידות הטובות

כל הדובר אמת ואינו רוצה לחשוב שקר, אפילו דברים שלא יתכוון להם, כל דבריו ומחשבותיו יתקיימו, שנאמר (איוב כב ח). "ותגור אומר ויקם לך" ומי שהוא איש אמת בכל משא ומתן שלו, הן במקח וממכר הן בהלוואה, לעולם יאמר בראשון סוף דעתו. וירגיל כל אותם המתעסקים עמו, שידעו שלא ישנה ולא יעדיף ולא יחסיר.

אמר החכם: תדיר תשים האמת לעומתך! רצה לומר, שיעשה סימנים לעצמו, כגון לעשות משא ומתן שיזכור שלא ישקר, ויכתוב בכתב, ויביא אצלו אותו כתב, ויראה בו קודם משאו ומתנו.

כן יכתוב בבית מדרשו ועל שולחנו שיזכור ולא ידבר שקר וכדי שלא ישכח לדבר האמת. וכן עשה אחד, כתב על כותלי ביתו ובבית מדרשו ובכל הכתלים למעלה: זכור יום המיתה ולא תחטא! ומי שאינו מדבר אלא אמת, יחיה ויאריך ימים ויניצל. (עפ"י אורחות צדיקים שער האמת)

ואלה שמות

"ויאמר מלך מצרים למיילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה. ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמתן אותו" (פרק א-טו, טז) פרעה ידע, כי כל זמן שהמיילדות יהיו נקראות בשמותיהן העבריים: "יוכבד" ו "מרים", אין כל סיכוי שיוכל לבוא אליהן בהצעה אכזרית כזו, להמית את ילדי ישראל. לפיכך ציוה עליהן תחילה לשנות את שמותיהן ל "שפרה" ו "פועה". סבור היה, כי לכשיהיו נקראות בשמות מצריים ישפיע הדבר על כל הלך רוחן וישנה את מהותן ואופיין, עד אשר יהיו מסוגלות לרצוח את ילדי ישראל. ורק אז נתן להם את הצו השני: "אם בן הוא והמיתן אותו". כל עצמו של האדם הוא השם. טמיעת השם משפיעה מאד על טמיעה פנימית של הרוח והאופי... (רצ"א מדינוב זצ"ל)

גאולה – מצווה

"ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו" (פרק א-טו, טז) - אמרו חכמינו, כי משה רבנו חייב היה עונש על-שום שהשהה את מילת בנו, ברצותו לקיים באופן מיידי את מצוות השם-יתברך ולשוב מצרימה ובכן, בגלל השהיית מצווה אחת בשוגג עומד היה למות גואלם של ישראל, וממילא הייתה מתבטלת כל תכנית גאולת ישראל ממצרים וכל העתיר להתפתח מזה!!
אנו למדים מזה, כי עבודת-הגאולה דורשת בתור תנאי מוקדם של שמירה מלאה של כל מצוות התורה. כל תכניות גאולה, ואפילו על-ידי הגואל האמיתי, עלולות להתבטל בגלל מצווה אחת מן התורה שלא נשמרת כהלכה. (מחכמי המוסר)

אמונה שכלית ואמונה רגשית

בפרשתנו נאמר "ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל, וכי ראה את ענים, ויקדו וישתחוו" (שמות פרק ד' – לא) פסוק זה עומד לכאורה בסתירה עם הפסוק בהמשך "וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה" (שמות פרק ו' – ט').
קשה אם כן מה התרחש בין הזמן שנאמר "ויאמן העם", לבין הזמן בו נאמר "ולא שמעו אל משה"?
נראה להסביר זאת על פי היסוד המובא בספר "לב אליהו". קיימים שני סוגי אמונה, אמונה שכלית ואמונה רגשית.
אמונה שכלית הנובעת משכנוע שכלי בלבד אין ערובה שתחזיק מעמד. "ויאמן העם" נאמר אחרי שמשעה עשה את האותות והמופתים. אותות ומופתים יש בהם לשכנע את האדם ולהקנות לו אמונה שכלית בלבד.
אכן התורה מצווה אותנו לא להסתפק רק ברמת אמונה שכלית, אלא להחדיר את האמונה לעומק ליבנו שהוא מקור הרגש והמידות, כפי שנאמר "וידעת היום והשבות אל לבבך" (דברים פרק ד' לט), עם ישראל שהיו נתונים בלחץ עבודה כבד לא הספיקו להפנים ולהעמיק את האמונה, כך יצא שהקבדת העבודה והלחץ על ידי פרעה, גרמו לירידה באמונה השכלית שרכשו ולכן הגיעו ל "ולא שמעו אל משה"

שאלה: האם מותר לערות מים רותחים מהמיחם (כלי ראשון), על קפה או קפה נמס?

תשובה: במסכת שבת קמה: נאמר "כל שבא בחמין מערב שבת, שורין אותו בחמין בשבת", והסבירו התוספות שכל דבר שנתבשל לפני שבת, מותר להשרותו בשבת, אפילו במים שכלי ראשון שהיד סולדת בו, מפני שאין בישול אחר בישול.

רבי אליעזר ממיין, בספר היראים כתב כי, למרות שאין בישול אחר בישול בשבת, דבר שנאפה או נצלה לפני שבת, אם שמים אותו בשבת במשקה רותח, עוברים על איסור בישול, והביא ראיה מהתלמוד הבבלי במסכת פסחים מא. שאין יוצאים ידי חובת אכילת מצה בליל פסח ברקיק שנתבשל, משמע שהבישול מבטל כח האפיה שקדם לו, ופנים חדשות באו לכאן. וסיים: ואם עבר ועשה כן הרי זה חילל את השבת, וחוששני לו מאיסור חטאת וסקילה.

אולם רבי אבי העזרי בחלק א' סימן קצז' דחה את ראייתו של רבי אליעזר ממיין, וכתב שדווקא מצה שנתבשלה אי אפשר לצאת בה ידי חובה בליל פסח, משום שקיבלה טעם התבשיל, ונתבטל טעמה של המצה, וכמו שאמרו על זה במסכת ברכות לח: משום שטעם מצה בעינין וליכא, אבל לגבי שבת, כשם שאין בישול אחר בישול, כך אין בישול אחר צליה או אפיה. וכן הסכימו עימו המרדכי לט. ועוד ראשונים שכשם שאין בישול אחר בישול, כך אין בישול אחר אפיה, או צליה. וכן מרן הבית יוסף הסכים לדבריו, בסימן שי"ח.

מרן בשו"ע סימן שי"ח כתב "יש מי שאומר שדבר שנאפה או נצלה, אם בישלו אחר כך במשקה רותח, יש בו משום בישול, ויש מתירים". לפי הכלל שכשמרן מביא שתי דעות, יש אומרים ויש אומרים ההלכה כיש אומרים האחרון, ובפרט כאן שאת דעת האוסרים הביא בלשון יחיד ואת דעת המתירים בלשון רבים, ועוד שגילה דעתו להתיר בבית יוסף.

לפי האמור קפה מאחר והוא קלוי, אין שום איסור לערות עליו מים רותחים מכלי ראשון. כל זה לדעת מרן השו"ע, אולם הרמ"א בהגה כתב להחמיר כדעת רבי אליעזר ממיין, שיש בישול אחר צליה או אפיה. לשיטתו אין להתיר עירוי מים רותחים על גבי קפה בשבת, אלא יש לערות את הרותחים לתוך כוס, וממנה לערות לכוס עם אבקת הקפה. וכן דעת החתם סופר, הזרע אמת וכן פסק במשנה ברורה, וכן ראוי שינהגו בני אשכנז, היוצאים ביד רמ"א, אבל לספרדים יש להורות להקל, כדעת מרן השו"ע, וכן פסק רבי יוסף חיים, בשו"ת רב פעלים. ומכל מקום בקפה נראה כי אפשר להקל גם לדעת הרמ"א, מפני שהקפה נתבשל כבר לפני כן, וכמו שכתבו להקל בזה בסוכר. המשנה ברורה, אחרי שפסק להקל, סיים כי לכתחילה טוב להחמיר בזה, אולם הגאון רבי צבי פסח פראנק פסק להתיר.

סיכום: העיקר, ההלכה ולמעשה לספרדים ועדות המזרח, להתיר בשבת עירוי מכלי ראשון על גבי קפה, וקל וחומר על גבי קפה נמס. ולאשכנזים יש להימנע מכך לגבי קפה, והמיקל בקפה נמס, יש לו על מי לסמוך. (מבוסס על שו"ת יחוה דעת חלק ב' מד)

המתקין מערכת אזעקה במכוניתו ישים לב שהמערכת לא תופעל בקלות על ידי פעולות סרק. יש מקום לזהירות מיוחדת בקשר ליום השבת במיוחד במערכת אזעקה הפועלת לזמן רב.
המזמין מונית בשעת לילה מאוחרת או בשעת בוקר מוקדמת, ראוי שיחכה למונית בחוץ כדי למנוע מהנהג לצפור.
אסור מהתורה לגנוב דעת הבריות, איסור זה נכלל באיסור גניבה כגון: "ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל". (שמואל ב' טו) ויש אומרים שהאיסור הוא מדרבנן.
אמרו חז"ל: שבעה גנבים הם, הראשון שבוכלם גונב דעת הבריות. כתב הרמב"ם: אסור לאדם להנהיג עצמו דברי חלקות ופיתוי, ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב, אלא תוכו כברו, ומה שבלב הוא הדבר שבפה

רבי יוסף שאול זאטנון – רבי יוסף נולד בשנת ה' – תקסח' לרבי אריה לייבוש. שימש כאב בית דין בלבוב. חיבר חיבורים רבים "נר מערבי" הגהות על ירושלמי, "מגן גבורים", "מפרשי היס" "שו"ת שואל ומשיב", ודברי שאול" עה"ת ועוד.
מספרים עליו שאשתו הייתה המוציאה והמביאה ורבי יוסף שאול היה יושב ועוסק בתורה ולא ידע צורת מטבע.
במצבתו חרות "פה משכן איש אלוקים אדמו"ר הרב הגאון הגדול מופת הדור רבן של כל בני הגולה... איש קדוש מרחם... ליהודים היתה עמוד אש שמש ומגן אורה... אם עירי הלב לא הניח יתרו לעולליו, אך ספריו המה בניו חכמתו פרי מפעליו..." רבי יוסף נלב"ע בשנת ה' – תרלח'.

סיפור השבוע

המלחמה גברה. חלפו עלי, כמו על מרבית יהודי אירופה, שנים של סבל נורא. אבדתי את אשתי וכמה מילדי, ובדרך לא דרך הגעתי לארץ ישראל. מאז, במשך 15 שנים אני מחפש את מר שטרנביץ. כל אדם, שאני פוגש, אני שואל לשמו בתקווה – אולי שמו שטרנביץ. העירה ההיא לא גדולה הייתה. פניתי לפנקסי הפליטים, חיפשתי בשמות הניצולים – אך שמו של מר שטרנביץ לא היה שם. חמש עשרה שנים, שאין לי מנוחה. בכל פעם, שאני נזכר בחוב הזה בלילות – שנותי נודדת. ובימים, כאשר עולה הדבר בזיכרוני אני נופל למשכב מרוב צער. הרי אני בעל חוב, ממון של אחרים נמצא בידי, ועדין לא השיבותי אותו לבעליו! איך אגיע לעולם האמת, והכסף טרם הגיע לבעליו?! והנה היום שלח לי ה' אדם בשם "שטרנביץ", והוא קרוב משפחתו של המלווה שלי! האין זו סיבה טובה לשמח ולערך סעודת הודיה?!? סיים הרב מבריסק את ספורו וחיך באשר.

"אמר לי" – שאל הרב את אורחו, "האם ידוע לך, מה קרה למר שטרנביץ מיטיבי ולבני משפחתו?" קדרו פניו של האורח. "כל משפחתי נהרגה במלחמה" – לחש, "אני הניצול היחידי..." עננה נראתה על פניו של הרב. אחד מהשליחים הצלתו, מר שטרנביץ, אשר היטיב עמו כל-כך בעת צרה – גם הוא מבין הקרבנות הרבים.

"אם כך", הפר את השתיקה העצובה, "אתה הירש היחידי..." חישוב הרב בדיוקנות את סכום ההלוואה, וסוף-סוף, אחרי חמש עשרה שנים של דאגה, הייתה לו מנוחה – הכסף שב לבעליו.

ברכות

מזל טוב לר' שמעון וחני חכים הי"ו לרגל הולדת הנכדה. יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתזכו לראותה גדלה עם כל יוצאי חלציקם באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

מזל טוב לר' חיים וכוכבה אוריין הי"ו לרגל הולדת הנכדה. יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתזכו לראותה גדלה עם כל יוצאי חלציקם באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

תשובות וזוכה

התשובות הנכונות לפרשת ויגש הם:

1- ד' 2- ב' 3- ב' 4- א' 5- ב' 6- ג' 7- ג' 8- א' 9- ג' 10- ד'
הזוכה בהגרלת הפתורות הנכונים לויגש הוא: ישראל בואיר נבני הי"ו

הבית הקטן שבכפר הנפש בשוויץ המה מרב אדם. יהודים רבים צבאו על הבית בו שהה באותה עת הגאון רבי יצחק זאב סולוביצ'יק זצ"ל, המכונה ה"בריסקר - רב" כדי להיוועץ בו, לדבר אתו בלמוד ולחזות בזיו פניו. אל חדרו של הרב נכנס הבא בתור. צעד האיש פנימה במבוכה, אינו יודע כיצד לפתוח בדבריו. "שלום עליכם", קבלו הרב במאור פנים - "מה שמך? מהיכן אתה?"

"שמי שטרנביץ" השיב האיש במבוכה "ואני גר בבליגה" "שטרנביץ?!?" קרא הרב בשמחה, "האם גרת לפני המלחמה בעירה הפולנית השוכנת על אם הדרך מבריסק לויילנא?" "לא, לא גרתי שם", השיב מר שטרנביץ. "אולי היו לך שם איזה קרובי משפחה?" הוסיף הבריסקר - רב לשאול. "כן, דודי היה גר שם", אמר האיש, כשהוא תמה על התעניינותו הרבה של הרב בקרובי משפחתו.

חיבק הרב מבריסק את מר שטרנביץ ההמום והרעיף עליו נשיקות חמות בשמחה עצומה. "בבקשה", קרא לבני ביתו, "הכינו סעודה!" מר שטרנביץ לא הבין, כמובן, דבר מכל הנעשה סביבו. מה פשר שמחתו הגדולה של הרב מבריסק? מה פתאום הוא מזמין אותו לסעודה? אך מכיוון שהתבייש לשאול, המתין בסבלנות. בחושבו כי ודאי תיפתר התעלומה בשעות הקרובות

בינתיים ערכו בני ביתו של הרב את השולחן לסעודה, ואחר שנטלו ידיים, והרב ברח "המוציא", פתח הרב בדבריו: "ודאי תמהים אתם על שמחתי הגדולה באורח, היושב עמנו, ודאי גם אתה, מר שטרנביץ, אינך מבין את התרגשותי הגדולה. הקשיבו ואספר.

כאשר נודע בבריסק, שהגרמנים פלשו לליטא, החלטנו לבורח לויילנא. לא ידענו אז את היקף המלחמה, לא ידענו על תכניותיו הנוראות של היטלר ימח שמו וזכרו. חשבנו אז, כי המלחמה תגמר מהר, רצינו להגיע למקום מבטחים ולא להימצא בחזית הקרבות. יצאנו לדרך. הימים חולפים, ואני וכל משפחתי נודדים בדרכים. כספנו הלך ואזל וכאשר הגענו לעיירה הפולנית השוכנת על אם הדרך מבריסק לויילנא – אזל הכסף.

היינו במצוקה – מה עושים? כיצד נמשיך בדרכנו בלי כסף? אין לנו בעיירה קטנה זו כל מודע וקרוב, מהיכן נשיג כסף להמשך המסע? ברגעים קשים אלה פגשנו יהודי בשם שטרנביץ, תושב העיירה. שכאשר שמע את בעייתנו, הציע בחפץ לב לתת לנו כסף. לא הסכמתי לקחת מכספו במתנה, אלה בהלוואה. לשם כך רשמתי את שמו ואת כתבתו ואמרתי, כי אשלח לו את הכסף ברגע שאוכל.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

יחיאל (יחיא) בן יוסף ונעמה ארז ז"ל רחמים בן ורדה נחום ז"ל חיים בן אליס עציץ ז"ל אשר בן ר' שמעון הופמן ז"ל
משה בן עילו ביטון ז"ל יעקב בן יפת תואר באייבצ'וב ז"ל אהרון בן הלנה גינדי הכהן ז"ל ויקטור (חיים) בן מיה חדד ז"ל
שרה מזל טוב בת לאה סימן טוב ז"ל מרים בת בוליסה ז"ל חנה (חנינה) בת בודה עמור ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.א.

יהי רצון שישלח הקב"ה רפואה שלימה לכל חולי עמו ישראל ובכללם ל:

אברהם בן מסעודה אמיר הי"ו שמעון בן רחמה דנינו הי"ו הילד בן ציון יונה בן חנה אביגיל הי"ו נוריאל בן גוהרה נאמן הי"ו
אושרת בת ציפורה כהן הי"ו זינה בת בואנו ניאזוב הי"ו נירית בת מזל אהרוני הי"ו רחל שרה בת אסנת למפל הי"ו

מאצרות התורה לילדים

ילדים יקרים וחביבים, אנו מתחילים בחומש שמות, פרשתנו מתארת כיצד התחיל שעבוד מצרים, ותחילת הגאולה ממנו, אולם בגיליון זה נרחיב בעיקר בגבורתם של נשות ישראל והמיילדות העבריות. דור חדש של בני ישראל קם בארץ מצרים, וגם מלך חדש קם על מצרים, אשר לא ידע את יוסף. נחלקו רבותינו. יש אומרים – מלך חדש ממש. ויש אומרים – שהיה אותו מלך, אלא שנתחדשו גזרותיו. מלך זה נהג בכפיות טובה כלפי ישראל, שכח את כל אשר עשה יוסף למענו, והחל להציק להם עד מאד. מה עשה פרעה? הוא ציווה על עבדיו כי ירמו את ישראל ויכריזו: "המלך צווה עלינו לבנות את פתם ואת רעמסס, כל מי שיעזור לנו במלאכה זו יקבל שכרו מאת המלך". כאשר יבואו כל בני ישראל למלאכה - יסתלקו המצרים אחד, עד שרק בני ישראל ישארו בעבודה זו, אך לא יתנו להם שום שכר. כך חשב פרעה לחזק את ארצו מצד אחד, ולהחליש ולצער את בני ישראל מצד שני. אחרי שבני ישראל התחיל לעבוד בעבודה זו, מינה פרעה נוגשים מצריים על שוטרי ישראל. הנוגשים ספרו מידי יום את הלבנים, ואם לא הספיקו את הכמות הדרושה, דרשו משוטרי בני ישראל שיכו את בני ישראל על כך, אולם שוטרי ישראל העדיפו ללקות בעצמם מהנוגשים, ובלבד שלא להכות את בני ישראל.

בני ישראל פרו ורבו מאוד. ראו זאת המצרים ופחדו שמא יגברו עליהם בני ישראל, ההולכים ומתרבים, במלחמותיהם נגד אויביהם. פרעה קרא אליו את כל המיילדות העבריות, שפרה ופועה, ואמר להן. רוצה אני כי בשעת הלידה תראו אם נולד בן המיתו אותו ואם נולדה בת תשאירו אותה בחיים. מי היו שפרה ופועה? – היו אלו יוכבד ומרים. "שפרה" – יוכבד, נקראה כך, מפני שהייתה משרתת ורוחצת את הוולד ומטפלת בו בנאמנות. "פועה" – מרים, נקראה כך מפני שהייתה פועה ומדברת אל הוולד ואל היולדת ומרגיעה אותם. המיילדות "לא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים, ותחיין את הילדים" – לא רק שלא הרגו אותם אלא שהוסיפו לגמול עימם טובות ודאגו לצורכיהם. הוטב הדבר בעיני הקדוש ברוך הוא "ויעש להם בתיים" – כגמול על כך יצאו מהן בתי כהונה, לווייה ומלוכה. נודע לפרעה שאין המיילדות ממיתות את הבנים הזכרים כאשר ציווה אותן. בקש פרעה להרוג אותן, הקדוש ברוך הוא הציל אותן בנס. הרואים בכוכבים אמרו לפרעה שמושיעים של ישראל עומד להיוולד, עתיד הוא ללקות במים! ציווה פרעה על כל עמו, להשליך את כל הבנים הנולדים כולל של המצרים ליאור, אולם גם גזירה זו לא הועילה לו, משה מושיען של ישראל, נולד ואפילו גדל בבית פרעה.

שאלות לילדי כיתות א' עד ג' (לפחות חלק מהשאלות עפ"י "אוצרות התורה לילדים" שלמעלה)

- איזה ערים בנו בני ישראל למצרים?
 - קהיר ואלכסנדריה.
 - פיתום וגושן.
 - רעמסס ורבת עמון.
 - פיתום ורעמסס.
- מה אמר אלוקים למשה כשהתקרב לראות מדוע הסנה בוער ולא נאכל?
 - תתקרב שתוכל לשמוע יותר טוב.
 - אל תתקרב יותר.
 - תוריד את הנעליים כי זה מקום קדוש.
 - תשובות ב' וג' נכונות.
- מי היו המיילדות "שפרה" ו "פועה"?
 - מרים אחות משה וסרח בת אשר.
 - יוכבד אם משה וסרח בת אשר.
 - יוכבד אם משה ומרים אחותו.
 - מצריות, שהטיבו לישראל.
- את מי שלח ה' לפגוש את משה בדרכו חזרה מבית יתרו לארץ מצרים?
 - את עמרם אביו.
 - את מרים אחותו.
 - את אהרון אחיו.
 - שבעים מזקני ישראל שיעזרו לו.

שאלות עפ"י רש"י לכיתות ד' עד ו', ז' וח'

- ה' אומר למשה " וְשָׂאֵלָה אֵשֶׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגְרַת בֵּיתָהּ כְּלִי כֶסֶף וְכִלְי זָהָב..." (פרק ג') למה הכוונה "גרת ביתה"?
 - לשון מגררה, שיגרדו את כל רכושם..
 - מה ששמור במגרות שבבית.
 - שיתנו להן מתוך מיגרה ופחד.
 - מלשון מגורים, שגרים עימה.
- מדוע ציווה פרעה להשליך את הבנים הנולדים ליאור?
 - אהב לראות ילדים טובעים בזמן שהוא שוחה.
 - בית החולים ליולדות היה קרוב ליאור.
 - החוזים בכוכבים אמרו שמושיען של ישראל ילקה במים.
 - ארמונו היה קרוב ליאור והוא רצה לפקח בעצמו על כך.
- "...וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו..." (פרק ג') מדוע מות המלך גרם להם להיאנח ולזעוק לה'?
 - המלך שהחליפו היה גרוע יותר.
 - לא מת אלא נצטרע והתרחץ בדם תינוקות בני ישראל.
 - מדובר באנחת רווחה.
 - א' וב' נכונות.
- "וַאֲחֵר בָּאוּ מִשֵּׁה וְאֶהְרֶן וַיֹּאמְרוּ אֶל פְּרָעָה..." (פרק ה') היכן היו הזקנים שנילוו אליהם?
 - המתינו בחוץ למשה ואהרון.
 - נשארו עם בני ישראל לחזקם ולעודדם.
 - נשמו ועזבו אחד אחד.
 - ניסו לשכנע את חרטומי מצרים.

שאלות לכיתות ז' וח' – ממפרשים אחרים על התורה

- "הֲבֵהּ נִתְחַכְמָה לּוֹ פֶּן יִרְבֶּה..." (פרק א) לפי פירוש הרמב"ן ממתן פחות או יותר החלה הגזירה להשליך הבנים ליאור ומתי פסקה?
 - מלפני לידת אהרון עד אחרי לידת משה.
 - מלפני לידת משה עד תחילת המכות.
 - מאחרי לידת אהרון עד אחרי לידת משה.
 - אף תשובה לא נכונה.
- "וְשָׂאֵלָה אֵשֶׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגְרַת בֵּיתָהּ כְּלִי כֶסֶף וְכִלְי זָהָב..." (פרק ג') לפי פירוש הרשב"ם מדוע לא היו צריכים להחזיר כמו כל השאלה?
 - "ושאלה" – הכוונה פה למתנה גמורה.
 - היה זה פיצוי על העבודה המפרכת.
 - ביקשו בהשאלה והמצריות נתנו במתנה.
 - א' וב' נכונות.

לימוד פורה ומהנה

כללי השתתפות

- להניח בתיבה בבית הכנסת הספרדי המרכזי, בבית משפחת בוחניק. או לדוא"ל - nimsin@zahav.net.il בתוך שבועיים.
- בין הפותרים נכון יוגרל ספר או שובר קניה בסך 20 ₪ למימוש בכלבו כוכבי, או במתנת חן. המתמידים חומש מלא יזכו בפרס ללא הגרלה.